

Namnet han slog upp i telefonboken

Berättelse

Det var 1989, och Henning Mankell hade just kommit tillbaka till Sverige efter att ha bott i Moçambique i Afrika. Han var van vid att resa mellan de två länderna, men den här gången kändes hemkomsten annorlunda. Något hade förändrats i hans hemland medan han var borta. Han märkte att rasismen hade blivit starkare, att tonen mot invandrare hade hårdnat och att människor ibland till och med utsattes för attacker på grund av sitt ursprung.

För Mankell var detta outhärdligt. Han hade länge sett orättvisor i världen på nära håll, och nu fanns de plötsligt mitt i hans eget land. Han ville reagera, men frågan var hur. Han var varken politiker eller polis, utan författare. Vilket vapen hade en författare mot hat?

Svaret kom som en enkel tanke som ändå skulle förändra hela hans liv. Rasism, resonerade han, är i grunden ett brott. Och en berättelse om ett brott är en deckare. Om han skrev en spännande kriminalroman kunde han nå tusentals läsare och samtidigt få dem att fundera över hur ett samhälle förändras. För att lösa brottet i boken behövde han dock en huvudperson: en polis.

Här uppstod ett oväntat praktiskt problem. Polisen måste ha ett namn, ett namn som lät trovärdigt och svenskt utan att kännas konstlat. I stället för att hitta på något själv tog Mankell fram en telefonbok och bläddrade bland sidorna. Bland alla efternamn stannade han till slut vid ett: Wallander. Det lät vanligt, jordnära och äkta, precis som den man han ville skapa.

Så föddes Kurt Wallander. Mankell gjorde honom medvetet till motsatsen till en strålande hjälte. Wallander var trött, ofta ensam och tyngd av tvivel, en man som inte alltid följde reglerna och som tvivlade på sig själv. Han fick bo och arbeta i Ystad, en lugn liten stad längst ner i södra Sverige, där ondskan i berättelserna skulle kännas extra skrämmande just för att omgivningen verkade så fridfull.

Två år senare, 1991, kom resultatet ut i bokhandeln. Romanen hette "Mördare utan ansikte". Den börjar med att ett äldre par överfalls brutalt på en ensligt belägen gård, och den enda ledtråden är att den döende kvinnan viskar ordet "utlänning". När det ordet läcker ut vänder sig folkets vrede mot invandrare, och Mankell visar hur snabbt rädsla kan förvandlas till hat. Boken blev en stor framgång, prisbelönades och inledde en serie som skulle säljas i miljontals exemplar världen över. Allt hade börjat med en författares ilska och ett efternamn i en telefonbok.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
hemkomst	när man kommer hem igen
hårdna	Stämningen mellan länderna började hårdna.
utsättas för	drabbas av något, råka ut för

ORD	FÖRKLARING
ursprung	varifrån man kommer
outhärdlig	omöjlig att stå ut med
resonera	tänka och dra slutsatser steg för steg
trovärdig	som känns sann och äkta
konstlad	onaturlig, tillgjord
jordnära	enkel och vanlig, inte märkvärdig
tyngd av tvivel	full av osäkerhet och oroliga tankar
ensligt belägen	som ligger avsides, långt från andra
läcka ut	komma ut till andra fast det var hemligt

Läsförståelsefrågor

1. Varför kändes hemkomsten till Sverige annorlunda för Mankell 1989?
 1. Han hade glömt språket
 2. Rasismen hade blivit starkare medan han var borta
 3. Han hade blivit rik i Afrika
2. Vilken tanke ledde Mankell fram till idén om en deckare?
 1. Att rasism i grunden är ett brott
 2. Att deckare tjänar mest pengar
 3. Att han ville bli polis
3. Hur valde Mankell namnet på sin huvudperson?
 1. Han döpte honom efter en vän
 2. Han slog upp ett efternamn i en telefonbok
 3. Han använde sitt eget namn
4. Varför lät Mankell Wallander bo i lugna Ystad?
 1. För att staden var billig
 2. För att ondskan skulle kännas extra skrämmande i en fridfull miljö
 3. För att han själv bodde där
5. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Mankell gjorde Wallander till en strålande och självsäker hjälte.
 2. "Mördare utan ansikte" kom ut 1991.
 3. Mankell skrev boken på bara en vecka.
6. Varför ansåg Mankell att en deckare var ett bra sätt att skriva om rasism? (inferens)
7. Vad menar texten med att rädsla "snabbt kan förvandlas till hat"? Förklara med utgångspunkt i bokens handling. (öppen fråga)
8. Titeln på den här texten är "Namnet han slog upp i telefonboken". Varför passar den titeln, tror du? (inferens)

Facit

1. Rasismen hade blivit starkare medan han var borta
1. Att rasism i grunden är ett brott
1. Han slog upp ett efternamn i en telefonbok
1. För att ondskan skulle kännas extra skrämmande i en fridfull miljö
1. nej (han gjorde honom medvetet trött, ensam och tyngd av tvivel) b) ja c) det står inte i texten
- Exempel på svar: En deckare är spännande och läses av många människor. Genom att rama in rasismen som ett brott kunde han nå en stor publik och samtidigt få dem att tänka på hur samhället förändras.
- Exempel på svar: I boken viskar den döende kvinnan ordet "utlänning". När det sprids vänder sig folkets ilska direkt mot invandrare, utan bevis. Rädslan blir alltså snabbt till hat och hot mot oskyldiga.
- Exempel på svar: Hela den berömda Wallander-serien började med ett enkelt, vardagligt val: ett namn i en telefonbok. Titeln lyfter fram hur något stort kan ha en mycket enkel början.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten zoomar in ögonblicket då Wallander skapades och kompletterar biografien, som mest behandlar verken och Mankells liv i två länder. Tema: konst som ställningstagande och hur stora idéer kan ha vardagliga början. Texten är skriven i preteritum – passa på att öva dåtid samt orsak och verkan (eftersom, därför, för att). Frågorna 6–8 kräver inferens och lämpar sig för pardiskussion.

Diskussionsfrågor

- Mankell valde att bekämpa rasism med en roman i stället för med politik. Vad kan konst och berättelser göra som debatter och lagar inte kan?
- Wallander är en hjälte med fel och brister. Varför tror du att ofullkomliga personer ofta känns mer verkliga och intressanta?
- Texten visar hur ett rykte kan vända människors vrede mot oskyldiga. Känner du igen det från nyheter eller sociala medier i dag?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en gång då du eller någon du känner reagerade på något orättvist. Vad gjorde personen, och varför?

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Henning Mankell — https://en.wikipedia.org/wiki/Henning_Mankell
- Encyclopaedia Britannica: Henning Mankell — <https://www.britannica.com/biography/Henning-Mankell>

- SVT Nyheter: Henning Mankell är död — <https://www.svt.se/kultur/henning-mankell-ar-dod>
- Svenska Yle: Författaren Henning Mankell död — <https://yle.fi/a/7-983040>

Fakta granskad i juni 2026. Nyckelfakta: Henning Mankell föddes 3 februari 1948 i Stockholm och växte upp i Sveg i Härjedalen, där fadern var domare. Han avled 5 oktober 2015 i Göteborg i cancer, 67 år gammal. Hans mest kända verk är serien om kommissarie Kurt Wallander, som inleddes med "Mördare utan ansikte" (1991) och sålde i miljontals exemplar. Från 1986 var han konstnärlig ledare för Teatro Avenida i Maputo, Moçambique, och delade sitt liv mellan Sverige och Afrika. Han grundade förlaget Leopard Förlag och var samhällsengagerad, bland annat mot aids i Afrika och i Ship to Gaza-flottiljen 2010. Han var gift med Eva Bergman. Inga väsentliga osäkerheter i de fakta som används i texterna.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.